

2-TOM, 10-SON

**O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT SANOATINI BARQAROR
RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY ASOSLARINI
TAKOMILLASHTIRISHDA JAHON TAJRIBALARI**

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali assistenti

Xursanov Sherzod Ulaboyevich

xursanovsherzod2928@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tezisda O'zbekistonda oziq-ovqat sanoatini barqaror rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari bilan bog'liq bo'lgan dolzarb muammolar aniqlangan va ularni hal qilishga qaratilgan ilmiy takliflar ishlab chiqilgan.

Jahon amaliyotida oziq-ovqat sanoatini rivojlantirish mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning zaruriy shartlaridan biri hisoblanadi. Oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabning jadal sur'atlarda o'sib borishi, sanoat xomashyosi narxlarining sezilarli darajada oshib borishi tarmoqni barqaror rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslarini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Jahon banking rasmiy ma'lumotiga ko'ra, "2020-yilda dunyo bo'yicha yalpi ichki mahsulotning qisqarishi 4,3 foizni, sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining qisqarishi 4,7 foizni tashkil etgani holda, oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi 1,7 foizga oshdi"[1]. Bu esa, jahonda oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilayotganligidan dalolat beradi.

Dunyoda aholini sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash va qashshoqlikni kamaytirishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatidan kelib chiqib, oziq-ovqat sanoatini barqaror rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan tadqiqotlarga alohida ahamiyat berilmoqda. Oziq-ovqat sanoati korxonalarida ishlab chiqarishni tashkil etishning innovatsion yondashuvlaridan foydalanish, ishlab chiqarish va moliyaviy barqarorligini ta'minlash, mahsulot tannarxini pasaytirishning samarali usullarini joriy etish, korxonalar aktivlari va qimmatli qog'ozlaridan foydalanish samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish jarayonlarida texnik-iqtisodiy me'yorlarning optimal qiymatlarini baholash yo'nalishlaridagi ilmiy tadqiqotlarga ustuvor darajada e'tibor berilmoqda.

J. Mill o'zining "Siyosiy iqtisod prinsiplari" nomli ilmiy asarida iqtisodiyotni, yerlarni taqsimlash bilan bog'liqligi g'oyasini ilgari surdi. U fanga kapital va aholining "Statsionar holati" tushunchasini kiritdi[2]. D. Medouzning xulosasiga ko'ra, barqaror jamiyat jismoniy o'sish bilan emas, balki sifatli rivojlanish bilan tavsiflanadi. Uning fikriga ko'ra, "O'sish"

2-TOM, 10-SON

degani o'zaro qo'shilish darajasigacha ko'payishni, "Rivojlanish" degani mavjud imkoniyatlardan to'liq foydalangan holda, intensiv rivojlanishni ta'minlashni anglatadi[3]. D.Medouzning ushbu xulosasi amaliy ahamiyat kasb etishini xalqaro amaliyot tajribalari ko'rsatdi. Jumladan, taraqqiy etgan mamlakatlarda, xususan, AQSh, Yaponiya va Germaniyada mavjud imkoniyatlardan to'liq foydalanish sanoatni intensiv va innovatsion rivojlanishini ta'minlash imkonini berdi.

Angliyalik iqtisodchi olimlar M.Uitbi va N.Vord tomonidan amalga oshirilgan tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, Buyuk Britaniyada qishloq xo'jaligining barqarorligi uni intensiv rivojlanishini ta'minlashning natijasidir. Rivojlanishning ushbu yo'li nafaqat qo'shimcha foyda olish imkonini berdi, balki atrof-muhitni xonavayron bo'lishiga, masalan, tuproq degradatsiyasiga, ayrim yovvoyi hayvonlarni yo'qolib ketishiga olib keldi. Ishlab chiqarish jarayonlari qayta tiklanmaydigan resurslarni butunlay tugashiga olib kelmagandagina barqarorlik bo'lishi mumkin[4]. N.Burmistrovning fikriga ko'ra, oziq-ovqat sanoatining iqtisodiy asoslarini rivojlantirishda ushbu tarmoqni moliyalashtirish tizimini takomillashtirish muhim o'rin tutadi. Uning fikriga ko'ra, oziq-ovqat sanoati tarmoqlarini notekis, ayrim nisbatlarda moliyalashtirish tizimini joriy qilish lozim. Mazkur moliyalashtirish tizimi iste'molning, tarmoqlar kapital sig'imining prognozlarini va ishlab chiqarishni rivojlantirish zarurligini hisobga olishi lozim. Bunday yondashuv oziq-ovqat sanoati mahsulotlarining barcha turlari bo'yicha iste'mol va ishlab chiqarish o'rtasidagi mutanosiblikka erishish imkonini beradi[5]. Bu yerda N. Burmistrov oziq-ovqat sanoati mahsulotlarining turlari iste'molning o'zgarishiga nisbatan ushbu mahsulotlarni ishlab chiqarish elastikligidan kelib chiqqan holda, moliyalashtirishni taklif qilayapti. Bu esa, amaliy ahamiyat kasb etadi.

Y. Kostyukovning taklifiga ko'ra,

- oziq-ovqat mahsulotlari baholariga oqilona ta'sir ko'rsatish;
- so'nggi talabni rag'batlantirish;
- iste'molning ichki hajmlari o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash[6].

Y. Kostyukovning ushbu taklifi O'zbekiston Respublikasi oziq-ovqat sanoatini rivojlantirish nuqtayi-nazaridan birinchidan, respublikamizda oziq-ovqat mahsulotlari baholarining o'sishi inflyatsiyani yuzaga keltiruvchi asosiy nomonetar omillardan biri bo'lib turibdi; ikkinchidan, koronavirus pandemiyasi sharoitida investitsiya loyihalarini moliyalashtirish bilan bog'liq muammolar yuzaga keldi[7]. D.Yeremenkoning fikriga ko'ra, oziq-ovqat sanoatining tashkiliy-iqtisodiy asoslarini takomillashtirishda iborat. Uning fikricha, kooperativ tuzilmalarni tashkil qilish to'rt bosqichda amalga oshirilishi lozim:

2-TOM, 10-SON

Xulosa shuki, O'zbekistonda oziq-ovqat sanoatini barqaror rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'llari bilan bog'liq bo'lgan quyidagi xulosalarni shakllantirdik:

Oziq-ovqat sanoati korxonalarida tannarxning mahsulotlarni sotishdan olingan tushum hajmidagi salmog'ini pasaytirish uchun quyidagi tadbirlarni amalga oshirish zarur:

– mehnat unumdorligini oshirish orqali ish haqi xarajatlarining mahsulotlarning ishlab chiqarish tannarxi tarkibidagi salmog'ini kamaytirish kerak;

– banklarning qat'iy belgilangan stavkadagi kreditlari hisobidan xomashyo zaxiralarini shakllantirish lozim;

– mahsulotlarni sotishdan olinadigan tushumning o'sish sur'ati bilan tannarxning o'sish sur'ati o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash kerak;

– milliy valyuta nominal almashuv kursining tebranish diapazonini qisqartirish orqali importning qimmatlashishini oldini olish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jahon banki. Global iqtisodiy tahlil. <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>

2. Милл Дж. С. Основы политической экономии. М.: Прогресс, 1980. – 480 с.

3. Медоуз Д. Х., Медоуз Д. Л., Рондерс Й. За пределами роста. М.: Наука, 1994. – 304 с.

4. Whitby M., Ward N. The UK strategy for sustainable development: a critical analysis, 1994. – 98 p.

5. Бурмистров Н.А. Формирование модернизированной стратегии развития предприятий пищевой промышленности. Автореф. дисс. на соиск. уч. ст. к.е.н. – Саратов, 2011. – 20 с.

6. Костюков Йе.Б. Организационно-экономические аспекты эффективного развития отраслей пищевой промышленности. Автореф. дисс. на соиск. уч. ст. к.е.н. – Москва, 2003. – 17с.

7. Dodiyev F.U. Post pandemiya sharoitida banklar investitsiya faoliyatini rivojlantirish//Moliya va bank ishi. – T.: 2020. – № 2. – 36-41 b; Aliyev Ya.E. Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda agrar bozorni rivojlantirish masalalari//Moliya va bank ishi. – Toshkent,2020. – № 2. – 206-211 b.

